

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
EVGENIJA TANCHEVA,
predstavljeni 3. maja 2018¹

Zadeva C-51/17

**OTP Bank Nyrt.,
OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.
proti
Terézu Ilyésu,
Emilu Kissu**

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Fővárosi Ítéltábla (pritožbeno sodišče v Budimpešti, Madžarska))

„Varstvo potrošnikov – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Kreditne pogodbe v tuji valuti – Zakonski ukrepi države članice, sprejeti za odpravo nepoštenih pogodbenih pogojev – Člen 4(2) Direktive 93/13/EGS in ‚jasen razumljiv jezik‘ – Člen 1(2) Direktive 93/13 in ‚obvezni zakoni ali predpisi‘ – Pooblastila sodišč države članice, da presoajo nepoštenost pogodbenih pogojev po uradni dolžnosti“

1. Ta predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Fővárosi Ítéltábla (pritožbeno sodišče v Budimpešti, Madžarska), se nanaša na še en spor,² ki je nastal na podlagi sodbe Sodišča z dne 30. aprila 2014 v zadevi Kásler in Káslerné Rábai (v nadaljevanju: Kásler),³ v kateri se je obravnavala združljivost določil v potrošniških kreditnih pogodbah v tuji valuti, in sicer švicarskih frankih, na Madžarskem s pravom Evropske unije.

2. V navedeni sodbi je Sodišče med drugim razsodilo o pomenu izraza „glavni predmet pogodbe“ v smislu člena 4(2) Direktive 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah.⁴ Kúria (vrhovno sodišče Madžarske) (v nadaljevanju: Kúria), ki je bilo v navedeni zadevi predložitveno sodišče, je moralo odločiti, ali so sporna pogodbeni določila načeloma izključena iz varstva, ki ga zagotavlja Direktiva 93/13. Sodišče je navedlo tudi merila, ki naj jih Kúria uporabi pri ugotavljanju, ali so bila navedena določila napisana v „jasnem in razumljivem jeziku“, kar je v skladu s členom 4(2) Direktive 93/13 prav tako izjema od te izključitve.

3. Téréz Ilyés in Emil Kiss, tožeči stranki na prvi stopnji postopka v glavni stvar (v nadaljevanju: tožeči stranki), v bistvu izpodbijata ureditev, ki jo je sprejel madžarski zakonodajalec zaradi sodbe Sodišča v zadevi Kásler in poznejše sodbe Kúria, in trdita, da v skladu s to ureditvijo valutno tveganje še vedno nosijo potrošniki v okoliščinah, ki pripeljejo do kršitve obveznosti preglednosti iz Direktive 93/13.

¹ Jezik izvirnika: angleščina.

² Glej tudi na primer še nerešeno zadevo Sziber (C-483/16). Sklepni predlogi generalnega pravobranilca N. Wahla v tej zadevi so bili predstavljeni 16. januarja 2018 (EU:C:2018:9).

³ C-26/13, EU:C:2014:282.

⁴ Direktiva z dne 5. aprila 1993 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288; v nadaljevanju: Direktiva 93/13).

I. Pravni okvir

A. *Pravo Unije*

4. Člen 1(2) Direktive 93/13 določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbenne pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, zlasti na področju prometa.“

5. Člen 3(1) Direktive 93/13 določa:

„Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“

6. Člen 4 Direktive 93/13 določa:

„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost [nepoštenost] pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

2. Ocena nedovoljenosti [nepoštenosti] pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“

7. Člen 3(3) Direktive 93/13 določa, da priloga k Direktivi 93/13 vsebuje okvirni in neizčrpen seznam pogojev, ki lahko štejejo za nepoštenosti. Točka 1(i) Priloge določa:

„Pogoji, katerih cilj ali učinek je:

nepreklicno zavezovanje potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe;“

8. Člen 6(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih [nepoštenih] pogojev.“

9. Člen 7(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

B. Madžarsko pravo

1. 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (zakon o kreditnih in finančnih institucijah iz leta 1996, v nadaljevanju: Hpt)

10. Člen 203 Hpt določa:

„1. Finančna institucija mora svoje obstoječe oziroma bodoče stranke jasno in razumljivo seznaniti s pogoji uporabe storitev, ki jih ponuja, in s spremembami teh pogojev.

[...]

6. V primeru pogodb, ki se sklenejo z neprofesionalnimi strankami in s katerimi se odobri kredit v tuji valuti ali ki določajo možnost nakupa nepremičnine, mora finančna institucija stranki pojasniti tveganje, ki izhaja iz tega posla, stranka pa mora s svojim podpisom potrditi, da se takega tveganja zaveda.“

2. Zakon DH1

11. Člen 1(1) A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (zakon XXXVIII iz leta 2014 o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo Kúria o poenotenju sodne prakse na področju kreditnih pogodb, ki jih kreditne institucije sklenejo s potrošniki, v nadaljevanju: zakon DH1) določa:

„[Ta zakon se uporablja] za kreditne pogodbe, sklenjene s potrošniki med 1. majem 2004 in začetkom veljavnosti tega zakona. V tem zakonu pojem ‚potrošniška kreditna pogodba‘ pomeni katero koli kreditno ali posojilno pogodbo v tuji valuti (vezana na tujo valuto ali izražena v tuji valuti in odplačljiva v forintih) ali v forintih ali katero koli pogodbo o finančnem lizingu, sklenjeno med finančno institucijo in potrošnikom, če vsebuje standardna pogodbena določila ali kakršno koli pogodbeno določilo, ki ni bilo predmet posamičnih pogajanj, z določbo iz člena 3(1) ali člena 4(1).“

12. Člen 3 zakona DH1 določa:

„1. V potrošniških kreditnih pogodbah so (razen pogodbenih pogojev, ki so bili dogovorjeni posamično) nični pogoji, v skladu s katerimi lahko kreditna institucija pri izplačilu sredstev za pridobitev predmeta kredita ali lizinga uporabi nakupni tečaj, pri odplačilu dolga pa prodajni tečaj oziroma drug menjalni tečaj kot tisti, ki je določen za izplačilo kredita.

2. Namesto ničnega pogoja iz odstavka 1 se tako za izplačilo kot odplačilo posojila (vključno s plačilom obrokov in vseh stroškov, taks in provizij v tuji valuti) uporabi uradni menjalni tečaj [madžarske nacionalne banke] za zadevno tujo valuto.

[...]

5. Finančna institucija mora obračun s potrošnikom opraviti v skladu z določbami posebnega zakona.“

3. Zakon DH3

13. Člen 3(1) Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (zakon LXXVII iz leta 2014 o ureditvi različnih vprašanj v zvezi s spremembo valute potrošniških kreditnih pogodb in v zvezi s predpisi s področja obresti; v nadaljevanju: zakon DH3) določa:

„Potrošniške kreditne pogodbe se po samem zakonu spremenijo v skladu z določbami tega zakona.“

14. Člen 10 zakona DH3 določa:

„Pri potrošniških pogodbah o hipotekarnem posojilu v tuji valuti in potrošniških pogodbah o hipotekarnem posojilu z valutno klavzulo mora finančna institucija, ki je upnik, v roku za izpolnitev obveznosti obračuna v skladu z zakonom [DH2] dolg, ki obstaja na podlagi potrošniške pogodbe o hipotekarnem kreditu v tuji valuti ali z valutno klavzulo, oziroma skupni dolg, ki izvira iz navedene pogodbe (vključno z obrestmi, taksami, provizijami in stroški, zaračunanimi v tuji valuti), pri čemer se oba dolga določita na podlagi obračuna, izvedenega v skladu z [zakonom DH 2], pretvoriti v terjatev v forintih. Za navedeno pretvorbo uporabi en od spodaj navedenih menjalnih tečajev, in sicer tisti, ki je za potrošnika na referenčni dan najugodnejši:

(a) povprečje menjalnih tečajev za zadevno valuto, ki jih uradno določi madžarska nacionalna banka v obdobju od 16. junija 2014 do 7. novembra 2014, ali

(b) menjalni tečaj za zadevno valuto, ki ga uradno določi madžarska nacionalna banka na dan 7. november 2014.“

II. Dejansko stanje, postopek in vprašanja za predhodno odločanje

15. Tožeči stranki sta 15. februarja 2008 z ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt sklenili kreditno pogodbo v švicarskih frankih po obrestni meri 1,9 %. 1. novembra 2016 je bil kredit prek posrednika odstopljen OTP Bank Nyrt., ki ga je nato odstopila OTP Faktoring Követléskezelő Zrt. (toženi stranki na prvi stopnji, v nadaljevanju: toženi stranki).

16. V skladu s to pogodbo upnik izplača največ 30.075.000 madžarskih forintov (v nadaljevanju: HUF), pri čemer ta znesek vključuje tudi provizijo za izplačilo 75.000 HUF, kar je ob sklenitvi pogodbe ustrezalo 212.831 CHF.

17. Upnik je kredit, ki ga je izplačal v forintih, na podlagi pogodbe ob izplačilu preračunal v švicarske franke po svojem nakupnem tečaju. Vendar je znesek mesečnih obrokov, ki jih je bilo treba poravnati v forintih, določil na podlagi svojega prodajnega tečaja. V skladu s pogodbo je upnik lahko enostransko spremenil pogodbeno obrestno mero in stroške upravljanja, vendar pogodba ni vsebovala določila, na podlagi katerega bi tožeči stranki lahko enostransko spremenili tujo valuto, v kateri je bil voden kredit.

18. Del pogodbe, naslovljen „Izjava o predstavitvi tveganj“, določa, da „dolžnik v zvezi s tveganji kredita izjavi, da se je seznanil s podrobnimi informacijami, ki mu jih je zagotovil upnik, in jih razume ter da se zaveda tveganj, ki so povezana s kreditom v tuji valuti, in da jih nosi izključno on. V zvezi z valutnim tveganjem je zlasti seznanjen s tem, da se lahko protivrednost v valuti določenih obrokov, ki jo je treba plačati v forintih, med ročnostjo zaradi neugodne spremembe tečaja forinta v razmerju do švicarskega franka (to je razvrednotenje tečaja forinta glede na tečaj, ki velja ob izplačilu) tudi znatno poveča.

Dolžnik s podpisom te pogodbe potrjuje, da se zaveda, da v celoti nosi finančne posledice tega tveganja. Dalje izjavlja, da je skrbno preučil morebitne učinke valutnega tveganja in da jih ob preučitvi tveganja glede na svojo plačilno sposobnost in finančni položaj sprejema ter da zoper banko ne bo uveljavljal zahtevkov, ki bi izvirali iz valutnega tveganja“.

19. Tožeči stranki sta 16. maja 2013 zoper toženi stranki začeli sodni postopek, v katerem sta zahtevali, da se ugotovi neveljavnost kreditne pogodbe in da se ta razglasi za veljavno, kot da bi bila sklenjena v forintih.

20. Sodišče prve stopnje je temu zahtevku ugodilo s sodbo z dne 11. marca 2016, v kateri je med drugim ugotovilo, da pogodbeno določilo o naložitvi valutnega tveganja, ki je bilo sicer glavni predmet pogodbe, ni bilo niti jasno niti razumljivo.

21. Prva tožena stranka se je pritožila zoper prvostopenjsko sodbo in predlagala njeno spremembo in zavrnitev tožbenega zahtevka.

22. Madžarski zakonodajalec je zakone DH1, DH2 in DH3 sprejel po tem, ko sta tožeči stranki 16. maja 2013 začeli postopek, vendar med trajanjem te pravde pred madžarskimi sodišči. V predložitveni odločbi je navedeno, da je podlaga za zakon DH1, ki je začel veljati 26. julija 2014, odločba Kúria št. 2/2014⁵ (ki zavezuje madžarska sodišča), ki je bila izdana ob upoštevanju sodbe Sodišča v zadevi Kásler.⁶

23. Po mnenju nacionalnega predložitvenega sodišča se za obravnavano pogodbo uporabljata člena 1(1) in 3 zakona DH1.

24. V skladu s členom 3(1) zakona DH1 so določila v potrošniških pogodbah, v skladu s katerimi se za izplačilo kredita uporabi nakupni tečaj tuje valute, za odplačevanje kredita pa se uporabi prodajni tečaj, nična. V skladu s členom 3(2) zakona DH1 se nično določilo iz prvega odstavka tega člena načeloma nadomesti z določilom, da se tako za izplačilo kot za odplačevanje uporabi uradni menjalni tečaj Magyar Nemzeti Bank (madžarska nacionalna banka).

25. V predložitveni odločbi je dalje navedeno, da je zakonodajalec z zakonom DH2 iz leta 2014 od finančnih institucij zahteval, da obračunajo preplačila potrošnikov, ki temeljijo na nepoštenih pogodbenih pogojih. Zakon DH3 iz leta 2014 je ukinil hipotekarne kreditne pogodbe z valutno klavzulo, dolgove potrošnikov (vključno z dolgom iz postopka v glavni stvari) pretvoril v forinte in tudi v drugih pogledih spremenil vsebino pravnih razmerij.

26. Nazadnje je v predložitveni odločbi navedeno, da je bilo v zakonih DH1 in DH3 še vedno določeno, da potrošnik nosi valutno tveganje z učinkom *ex tunc* in *ex nunc*.

27. V predložitveni odločbi je navedeno, da sodna odločba Kúria št. 2/2014⁷ ohrani moč zakona ne glede na sprejetje zakonov DH, v njej pa je ugotovljeno naslednje:

„1. Določilo potrošniške kreditne pogodbe z valutno klavzulo, da valutno tveganje – v zameno za ugodnejšo obrestno mero – neomejeno nosi potrošnik, je pogodbeno določilo glede glavnega predmeta pogodbe, katerega nepoštenosti praviloma ni dovoljeno preučiti. Nepoštenost tega določila se lahko obravnava in ugotovi le, če normalno obveščenemu ter razumno pozornemu in preudarnemu

⁵ Magyar Közlöny 2014/91, str. 10975.

⁶ Sodba z dne 30. aprila 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282). Glej tudi DH2 A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (zakon XL iz leta 2014 o pravilih na področju obračuna, na katere se sklicuje zakon XXXVIII iz leta 2014, o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo [Kúria] o poenotenju sodne prakse na področju posojilnih pogodb, ki jih kreditne institucije sklenejo s potrošniki, in nekaterih drugih določbah).

⁷ Glej opombo 5 zgoraj.

potrošniku (v nadaljevanju: potrošnik) njegova vsebina ob sklenitvi pogodbe – ob upoštevanju besedila pogodbe in tudi informacij, ki mu jih je zagotovila finančna institucija – ni bila jasna oziroma razumljiva. Če je na podlagi neustreznih informacij, ki mu jih je zagotovila finančna institucija, ali zaradi opustitve informiranja potrošnik lahko utemeljeno mislil, da valutno tveganje ni realno ali pa ga bremeni le v omejenem obsegu, je določilo pogodbe v zvezi z valutnim tveganjem nepošteno, zaradi česar pogodba delno ali v celoti ni veljavna.“

28. V teh okoliščinah je Fővárosi Ítéltábla (pritožbeno sodišče v Budimpešti) prekinilo postopek in 17. januarja 2017 v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali se pogodbeni pogoji, ki valutno tveganje nalaga potrošniku in ki je – ker je odpadel nepošten pogodbeni pogoji, ki je določal tečajni razpon in s tem obveznost sprejetja valutnega tveganja – z učinkom *ex tunc* postal del pogodbe na podlagi posega zakonodajalca, izvedenega zaradi sporov o neveljavnosti, ki so zadevali številne pogodbe, šteje za pogodbeni pogoji iz člena 3(1) Direktive 93/13, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, in zato spada na področje uporabe Direktive 93/13?
2. Ali je treba, če pogodbeni pogoji, ki valutno tveganje nalaga potrošniku, spada na področje uporabe Direktive 93/13, pravilo o izključitvi iz člena 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se nanaša tudi na takšne pogodbene pogoje, ki so v skladu s kogentnimi določbami nacionalnega prava iz točke 26 sodbe Sodišča v zadevi RWE Vertrieb AG (C-92/11), ki so bile sprejete ali so začele veljati po sklenitvi pogodbe? Ali na področje uporabe tega pravila o izključitvi spada tudi pogodbeni pogoji, ki je z učinkom *ex tunc* postal del pogodbe po njeni sklenitvi, na podlagi kogentne določbe nacionalnega prava, s katero je bila odpravljena neveljavnost, nastala zaradi nepoštenega pogodbenega pogoja, zaradi katerega pogodbe ni bilo mogoče izvršiti?
3. Ali je treba, če se v skladu z odgovorom na zgornji vprašanji nepoštenost pogodbenega pogoja, ki valutno tveganje nalaga dolžniku, lahko preuči, zahtevo po jasnem, razumljivem jeziku iz člena 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se tej zahtevi zadosti tudi, kadar se na način, ki izhaja iz opisa dejanskega stanja, izpolni obveznosti zagotavljanja informacij, ki je zakonsko določena in nujno opredeljena splošno, ali pa je treba zagotoviti tudi podatke o tveganju potrošnika, ki jih ob sklenitvi pogodbe finančna institucija pozna oziroma so ji lahko dostopni?
4. Ali je glede na zahtevo po jasnosti in preglednosti ter vsebino točke 1(i) Priloge k Direktivi 93/13 za razlago člena 4(1) Direktive 93/13 upoštevno, da sta bila ob sklenitvi pogodbe pogodbeni pogoji v zvezi s pravico do enostranske spremembe in tečajnim razponom – za katera je bilo naknadno, več let kasneje ugotovljeno, da nista pošteni – v pogodbi opredeljena skupaj s pogojem v zvezi z naložitvijo valutnega tveganja, tako da zaradi kumulativnega učinka teh pogojev potrošnik dejansko nikakor ni mogel predvideti razvoja svoje plačilne obveznosti in mehanizma njene spremembe? Ali pa se pogodbeni pogoji, za katere je bilo naknadno ugotovljeno, da niso pošteni, pri presoji nepoštenosti pogodbenega pogoja, ki nalaga valutno tveganje, ne smejo upoštevati?
5. Ali mora nacionalno sodišče, če ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja, ki valutno tveganje nalaga potrošniku, pri ugotavljanju pravnih posledic na podlagi pravil nacionalnega prava po uradni dolžnosti in ob spoštovanju pravic strank do razpravljanja v kontradiktornem postopku upoštevati tudi nepoštenost drugih pogodbenih pogojev, ki je tožeči stranki nista zatrjevali v tožbenem zahtevku? Ali se načelo oficialnosti v smislu sodne prakse Sodišča uporablja tudi, če je tožeča stranka potrošnik, ali pa se načelo dispozitivnosti ob upoštevanju mesta pravice do razpolaganja znotraj celotnega postopka in posebnosti postopka šteje za pravilo, ki v danem primeru izključuje preizkus po uradni dolžnosti?“

29. Pisna stališča so predložile tožeči stranki, toženi stranki, madžarska in poljska vlada ter Evropska komisija. Vse, razen poljske vlade, so se udeležile obravnave 22. februarja 2018.

III. Presoja

A. Uvodne ugotovitve

1. Dopustnost predložitvene odločbe

30. Toženi stranki v postopku v glavni stvari izpodbijata dopustnost predložitvene odločbe, ker so prva štiri vprašanja hipotetična in nimajo nobene povezave z dejanskim stanjem v postopku v glavni stvari, peto vprašanje pa je *acte claire*.

31. Zlasti se jima zdi sporna razlaga zakonov DH, podana v predložitveni odločbi, v zvezi s katero trdita, na primer, da zakon DH1 nima nobene zveze s pripisovanjem valutnega tveganja, DH3 pa ni predpis, na podlagi katerega bi bilo treba v pogodbo vključiti obveznost, da to tveganje nosijo potrošniki.⁸ Nasprotno, DH3 je odpravil valutno tveganje v primeru kreditov v tuji valuti, tako da jih je za naprej spremenil v kredite v forintih (kar naj bi bilo od 1. februarja 2015, *ex nunc*), ne pa za nazaj (*ex tunc*). Trdita, da določilo o valutnem tveganju ni bilo spremenjeno niti z zakoni DH niti z odločbo Kúria 2/2014, zato so predložena vprašanja hipotetična, razlaga, ki jo zahteva Fővárosi Ítéltábla (pritožbeno sodišče v Budimpešti), pa nima nobene povezave z dejanskim stanjem v postopku v glavni stvari.

32. Ne morem se strinjati s tem, da predložitvena odločba ni dopustna. Nujno pa je dati nekaj pojasnil v zvezi s četrtem vprašanjem.

33. Člen 267 PDEU temelji na jasni ločitvi nalog med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, pri čemer je zgolj nacionalno sodišče pristojno za ugotavljanje in presojo dejanskega stanja spora o glavni stvari ter za razlago in uporabo nacionalnega prava.⁹ Zato ne nameravam upoštevati ugovorov v spisu v zvezi s pomenom prava države članice, kakor izhaja iz predložitvene odločbe.¹⁰

34. Tako lahko le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in mora prevzeti odgovornost za sodno odločitev, ob upoštevanju posebnosti zadeve presoja tako nujnost kot tudi ustreznost vprašanj, ki jih predloži Sodišču. Zato je Sodišče, kadar se predložena vprašanja nanašajo na razlago prava Unije, načeloma dolžno odločiti.¹¹

35. Sodišče lahko predlog za sprejetje predhodne odločbe nacionalnega sodišča zavrže, samo če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora v postopku v glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, da bi lahko na zastavljena vprašanja dalo koristne odgovore.¹²

36. Predložitvena odločba, razen pri četrtem vprašanju, vsebuje utemeljeno analizo vidikov prava Unije, ki jih nacionalno predložitveno sodišče šteje za pomembne za spor,¹³ tako da je mogoče povzeti pravna vprašanja, ki zahtevajo razlago, čeprav ni soglasja glede pomena in učinkov zakonov DH1 in DH3. Poleg tega je mogoče splošne podlage, na katerih temelji nesporazum med strankami, z lahkoto razbrati iz spisa.

⁸ Madžarska vlada prav tako izpodbija razlago zakonov DH iz predložitvene odločbe, vendar ne trdi, da odločba ni dopustna. Komisija navaja, da ni jasno, ali se predložitvena odločba nanaša na DH1 ali na DH3.

⁹ V okviru nepoštenih pogojev v potrošniških kreditnih pogodbah glej sodbo z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 34 in navedena sodna praksa).

¹⁰ Glej v zvezi s tem tudi moje sklepne predloge v zadevi Egenberger (C-414/16, EU:C:2017:851, točke od 61 do 65).

¹¹ Sodbi z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 34 in navedena sodna praksa), in z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točki 19 in 20).

¹² Sodba z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 35 in navedena sodna praksa).

¹³ Glej sklepne predloge generalnega pravobranilca N. Jääskinena v zadevi Banif Plus Bank (C-312/14, EU:C:2015:621).

37. Nacionalno predložitveno sodišče želi izvedeti, kako sprejetje zakonov DH1 in DH3, do katerega je prišlo, kot je bilo že navedeno, med pravdo v glavni stvari, vpliva na zahtevek tožečih strank.

38. Toženi stranki med drugim izpodbijata, da se valutno tveganje na podlagi zakonov DH1 in DH3 dejansko prenaša s posojilodajalca na posojilojemalca, zavračata vsako razlago teh zakonov, ki bi pripeljala do retroaktivnih učinkov, ter trdita, da je bila zahteva po „jasnem, razumljivem jeziku“ iz člena 4(2) Direktive 93/13 vedno izpolnjena.

39. Tožeči stranki pa trdita, da zadnja zahteva ni bila izpolnjena, da jima ureditev, ki izhaja iz zakonov DH1 in DH3, kot potrošnikoma še vedno nalaga breme valutnega tveganja, in da je obrestna mera, za katero trdita, da je bila določena z zakonodajnim posegom, bistveno višja od obrestne mere, ki je veljala ob sklenitvi pogodbe leta 2008. V tem okviru zatrjujeta kršitev načela preglednosti. To načelo varuje potrošnike v pravu Unije, in sicer kot kombinacija zadnjega stavka člena 4(2) Direktive 93/13 in členov 3 in 5 Direktive 93/13 ter priloge k tej direktivi.¹⁴ V tem okviru tožeči stranki navajata kršitev načel enakovrednosti in učinkovitosti ter dalje sprašujeta, ali gre pri tem za kršitev člena 6(1) Direktive 93/13.

40. Zato brez oklevanja ugotavljam, da je predložitvena odločba v zvezi s prvim, drugim, tretjim in petim vprašanjem dopustna.

41. Četrto vprašanje pa se nanaša na člen 4(1) Direktive 93/13, ki vsebinsko presega zahteve po preglednosti in zajema druge oblike nepoštenosti. Vendar tožeči stranki v svojem pisnem stališču nista navedli ničesar v zvezi s pomenom člena 4(1) Direktive 93/13 za postopek v glavni stvari, člen 4(1) pa prav tako ni omenjen v predložitveni odločbi v oddelku z naslovom „Razlogi za predlog za sprejetje predhodne odločbe“.

42. V zvezi s področji spora med strankami v postopku v glavni stvari tožeči stranki v svojem pisnem stališču poudarjata, da svoj zahtevek – drugače kot vprašanje, ki ga je Sodišče nedavno obravnavalo v zadevi Andriciuc –¹⁵ opirata na zlorabo zaradi neobstoja jasnih in razumljivih informacij, kakor zahtevata odstavka 6 in 7 člena 203 Hpt. Dalje, deli sodb Sodišča, na katere se sklicujeta tožeči stranki, se nanašajo bodisi na preglednost v skladu s členom 4(2) Direktive 93/13¹⁶ bodisi na člen 6 in načeli enakovrednosti in učinkovitosti¹⁷ oziroma na kombinacijo obeh¹⁸.

43. Kakor je bilo omenjeno zgoraj, toženi stranki izpodbijata dopustnost četrtega vprašanja, ker naj bi bilo hipotetično. Vendar menim, da v delu, v katerem se s četrtnim vprašanjem Sodišče poziva, naj poleg meril presoje skladnosti z zahtevami po preglednosti obravnava poštenost tega, da valutno tveganje še vedno nosijo potrošniki, Sodišče nima na voljo dejanskih in pravnih elementov, da bi nanj odgovorilo.¹⁹

44. Četrto vprašanje torej bodisi ni dopustno bodisi ga je treba razumeti tako, da se z njim sprašuje, kako zakonodaja, ki je bila sprejeta več let po sklenitvi pogodbe (dogodek, ki po mnenju nacionalnega predložitvenega sodišča z vidika potrošnika ni bil predvidljiv), vpliva na obveznosti zagotavljanja preglednosti, ki jih imata toženi stranki, s sklicevanjem na člen 4(2) Direktive 93/13.

¹⁴ Glej na primer sodbo z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točki 73 in 74).

¹⁵ Sodba z dne 20. septembra 2017, (C-186/16, EU:C:2017:703).

¹⁶ In sicer sodba z dne 23. aprila 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262).

¹⁷ Sodba z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 50). Tožeči stranki se v pisnem stališču prav tako sklicujeta na sodbo z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, točki 39 in 53). Prva se nanaša na potrošnike kot šibkejšo stranko v razmerju do prodajalcev ali ponudnikov, druga pa na načelo učinkovitosti.

¹⁸ Sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler (C-26/13, EU:C:2014:282), in z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi (C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980).

¹⁹ Glej na primer sodbo z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 35 in navedena sodna praksa).

2. Bistvena vprašanja

45. Bistvo predložitvene odločbe je, ali je mogoče ureditev, ki izhaja iz zakonov DH1 in DH3, ki sta ukrepa madžarskega zakonodajalca, sprejeta po sodbi Sodišča v zadevi Kásler in odločbi Kúria št. 2/2014,²⁰ preučiti na podlagi prava Unije in ugotoviti, ali je v skladu z njim.

46. Na tem mestu je treba spomniti, da imajo sodbe Sodišča takojšen učinek in se torej uporabljajo od začetka veljavnosti razlaganega ukrepa,²¹ zato se morajo uporabiti tudi za pravna razmerja, ki so nastala in so bila oblikovana, preden je Sodišče odločilo o predlogu za razlago, če so tudi sicer izpolnjeni pogoji za predložitev spora o uporabi tega pravila pristojnim sodiščem.²²

47. Poleg tega lahko Sodišče samo v izjemnih okoliščinah in z namenom varstva pravne varnosti ukrepa tako, da omeji časovni učinek svoje sodbe.²³ Sodišče sodbe v zadevi Kásler ni časovno omejilo, sodišča držav članic pa tega ne smejo storiti.²⁴

48. To pomeni, da se razlaga člena 4(2) Direktive 93/13, ki jo je Sodišče podalo v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler, in seveda drugih določb Direktive 93/13, upoštevni v navedeni zadevi (in sicer členov 3, 5, 6(1) in 7), uporabi za pogodbeni določila, ki so obstajala od začetka veljavnosti Direktive 93/13, to je od 31. decembra 1994.²⁵ Ob tem za izvršljivost člena 4(2) Direktive 93/13 na nacionalni ravni veljajo razumni roki, določeni v zakonodaji države članice,²⁶ in seveda z drugimi postopkovnimi pravili države članice, če taki zakoni spoštujejo načeli učinkovitosti in enakovrednosti.²⁷

49. V okviru Direktive 93/13 sta tudi člena 6 in 7 pomembna za popravne ukrepe, naložene državam članicam, saj je Sodišče v zadevi Kásler na primer menilo, da člen 7(1) državam članicam nalaga, naj zagotovijo ustrezna in učinkovita sredstva „za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki“,²⁸ poleg tega je člen 7 zasnovan tako, da zagotovi ukrepe, ki odvrčajo od kršitve Direktive 93/13.²⁹ Prav tako je treba upoštevati člen 8 Direktive 93/13, ki državam članicam omogoča, da „na področju, ki ga ureja ta direktiva, sprejmejo ali ohranijo najstrožje določbe, ki so združljive s Pogodbo, da bi zagotovile najvišjo stopnjo varstva potrošnikov“. ³⁰

50. Glede na to, da je datum začetka veljavnosti Direktive 93/13 31. december 1994 in da so se obravnavane pogodbe sklenile 15. februarja 2008, zoper odločitev madžarskega zakonodajalca, ki naj bi z zakonom DH1 skušal urediti pogodbene pogoje, dogovorjene med 1. majem 2004 in 26. julijem 2014, ali z zakonom DH3 določil možnosti za pretvorbo kreditov v tuji valuti v kredite v forintih, s sklicevanjem na datume iz leta 2014, ne glede na spor v zvezi s časovnimi učinki zakonov DH, načeloma ni mogoče podati ugovora na podlagi prava Unije.

20 Glej opombo 5 zgoraj.

21 Glej na primer sodbo z dne 29. oktobra 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, točka 22). Glej tudi sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Szpunarja v tej zadevi (EU:C:2015:321, točka 34).

22 Na primer sodba z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, točka 58 in navedena sodna praksa).

23 Prav tam (točka 59 in navedena sodna praksa). In sicer so morale zadevne osebe ravnati v dobri veri, obstajati pa je prav tako morala nevarnost resnih težav.

24 Glej na primer sodbo z dne 21. decembra 2016, Naranjo (C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točke od 70 do 73).

25 Člen 10(1) Direktive 93/13.

26 Glej na primer sodbo z dne 29. oktobra 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, točka 24).

27 Za novejšo in izčrpano analizo glej sklepne predloge generalnega pravobranilca N. Wahla v zadevi Sziber (C-483/16, EU:C:2018:9).

28 Glej na primer sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler (C-26/13, EU:C:2014:282, točka 78 in navedena sodna praksa).

29 Prav tam (točka 79).

30 O omejitvah člena 8 glej na primer sodbo z dne 3. junija 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309).

51. Na drugo vprašanje iz predloga za sprejetje predhodne odločbe je treba odgovoriti ob upoštevanju tega temeljnega načela prava Unije. Menim, da je drugo vprašanje v središču pomislekov nacionalnega predložitvenega sodišča v zvezi z dovoljenostjo učinkov zakonov DH1 in DH3 z vidika prava Unije na izid postopka v glavni stvari. Zato bom v analizi, ki sledi, obravnaval predvsem drugo vprašanje.

IV. Odgovori na vprašanja za predhodno odločanje

A. Odgovor na prvo vprašanje

52. Nacionalno predložitveno sodišče želi s prvim vprašanjem izvedeti, ali je z zakonom določeni pogodbeni pogoj, v skladu s katerim valutno tveganje nosijo potrošniki z učinkom *ex tunc*, pogoj, „o katerem se stranki nista dogovorili posamično“, iz člena 3(1) Direktive 93/13, tako da načeloma spada na področje uporabe te direktive.

53. Kakor je bilo poudarjeno v pisnem stališču Poljske, je treba pojem „dogovorili posamično“ razumeti tako, da se nanaša na pogoj, o katerem sta se stranki sporazumeli po pogajanjih v zvezi s konkretnim pogojem, ki se obravnava, in ki stranki zavezuje. Če je pogoj, kakršen je ta, ki naj bi bil določen v postopku v glavni stvari, uveden s posegom zakonodajalca, ga po naravi stvari ni mogoče šteti za pogoj, ki je bil „dogovorjen posamično“.³¹

54. To razlago podpira dobesedni pomen člena 3(1) Direktive 93/13,³² prav tako pa je v skladu z namenom Direktive 93/13, kakor je izražen v deveti uvodni izjavi, ki se nanaša na varstvo kupcev in potrošnikov pred „enostranskimi *tipskimi* pogodbami“. ³³ Dalje, triindvajseta uvodna izjava se nanaša na možnosti v pravu države članice, da se sproži postopek, „katerega predmet so [...] pogodbeni [...] pogoji, sestavljeni za *splošno rabo* v pogodbah, sklenjenih s potrošniki“.³⁴

55. Zato predlagam, da se na prvo vprašanje odgovori tako, da pogodbenega pogoja, ki je bil določen s posegom zakonodajalca in v skladu s katerim nosi valutno tveganje potrošnik z učinkom *ex tunc*, ni mogoče šteti za „posamično dogovorjen“ pogodbeni pogoj v smislu člena 3(1) Direktive 93/13.

B. Odgovor na drugo vprašanje

56. Nacionalno predložitveno sodišče z drugim vprašanjem sprašuje, ali je ureditev, kakršna izhaja iz zakonov DH1 in DH3, ki ju je madžarski zakonodajalec sprejel na podlagi sodbe v zadevi Kásler, in upoštevanja te sodbe v odločbi št. 2/2014 Kúria,³⁵ „pogodbeni pogoj“, ki temelji na „obveznih zakonih ali predpisih“ iz člena 1(2) Direktive 93/13, tako da zanj „[d]oločbe te direktive ne veljajo“.

57. Ugotovil sem, da popravni ukrepi, ki se obravnavajo v postopku v glavni stvari, niso izključeni s področja uporabe Direktive 93/13 na podlagi člena 1(2) te direktive. Tako menim iz naslednjih razlogov.

31 Sodba z dne 29. oktobra 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, točka 34). V tej sodbi je Sodišče pripomnilo, da zakon, ki se je obravnaval v tej zadevi, „določa zakonodajni okvir, ki je splošen“. Čeprav zakonska določba, ki se je obravnavala v tej zadevi, ni bila „pogodbeni pogoj“ v smislu člena 3(1) Direktive 93/13, se je štela za splošno določbo.

32 Za pregled pravil, pomembnih za razlago ukrepov Unije, glej na primer moje sklepne predloge v zadevi Pinckernelle (C-535/15, EU:C:2016:996, točke od 34 do 70).

33 Moj poudarek.

34 Moj poudarek.

35 Glej opombo 5 zgoraj.

58. Najprej, zavedam se, da je Sodišče odločilo, da morata biti za izključitev iz člena 1(2) Direktive 93/13 izpolnjena dva pogoja. Prvič, pogodbeno določilo mora temeljiti na določbi iz zakona ali drugega predpisa, in drugič, ta določba mora biti obvezna.³⁶ Nacionalno sodišče mora torej, da bi ugotovilo, ali je pogodbeni pogoj izključen s področja uporabe Direktive 93/13, preveriti, ali ta pogoj temelji na določbah nacionalnega prava, ki med pogodbenima strankama veljajo ne glede na njuno izbiro, ali na tistih, ki so dopolnilne, ki torej veljajo, če se stranki v zvezi s tem nista dogovorili drugače.³⁷

59. Vendar naj tudi pripomnim, da je Sodišče odločilo, da je treba izjemo iz člena 1(2) Direktive 93/13 razlagati ozko.³⁸ Čeprav se torej zakona DH1 in DH3 uporabljata neodvisno od odločitve strank v postopku v glavni stvari, kakor je bilo navedeno v pisnem stališču tožečih strank, pa ob sklenitvi pogodbe 15. februarja 2008 nista veljala.³⁹

60. Dalje, Sodišče je poudarilo, da je izključitev uporabe pravil Direktive 93/13 utemeljena zato, ker se upravičeno domneva, da je nacionalni zakonodajalec vzpostavil ravnotežje med vsemi pravicami in obveznostmi strank določenih pogodb.⁴⁰

61. Ta domneva pa ne vzdrži v zvezi z zakoni, sprejetimi po datumu sklenitve pogodbe *in* za konkretni namen izvršitve sodbe, v kateri je bila ugotovljena neskladnost z Direktivo 93/13, kar velja za postopek v glavni stvari, kot to nesporno izhaja iz spisa. Kakor je bilo pojasnjeno zgoraj v točkah od 45 do 50, sodbe Sodišča o razlagi določb prava Unije učinkujejo od datuma začetka veljavnosti teh določb, razen če je Sodišče omejilo njihov časovni učinek, njihovo izvrševanje pred sodišči držav članic pa zahteva upoštevanje postopkovnih pravil države članice, ki morajo biti v skladu z načeloma učinkovitosti in enakovrednosti. Kot je bilo navedeno zgoraj, so v okviru Direktive 93/13 členi 6, 7 in 8 pogosto pomembni za to, ker urejajo pravna sredstva, ki jih morajo zagotavljati države članice, da varujejo pravice potrošnikov v skladu s to direktivo.

62. Sodišče je namreč že imelo priložnost presoјati združljivost zakonskih določb o (zakonsko določenih) pravnih sredstvih v državah članicah s členoma 6 in 7 Direktive 93/13, in tudi z načeloma učinkovitosti in enakovrednosti, v okoliščinah, v katerih so bili taki zakonski ukrepi sprejeti kot odziv na odločitev Sodišča v zvezi z razlago Direktive 93/13. V navedenih zadevah pa ni nobene razprave o tem, ali člen 1(2) Direktive 93/13 upoštevne zakonske določbe izključi iz področja uporabe te direktive, verjetno zato, ker teh zakonskih določb nikakor ne bi bilo mogoče obravnavati kot „pogodbene pogoje“⁴¹ v skladu s členom 1(2) Direktive 93/13. Verjetno pa je šlo tudi za funkcijo nedvoumne obveznosti, naložene državam članicam v primarnem pravu Unije, da na podlagi člena 19 PEU „vzpostavijo pravna sredstva, potrebna za zagotovitev učinkovitega pravnega varstva na področjih, ki jih ureja pravo Unije“.

36 Sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 28 in navedena sodna praksa).

37 Prav tam (točka 29 in navedena sodna praksa). Kot dodatni primer glej sodbo z dne 26. januarja 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, točki 69 in 70).

38 Sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 31 in navedena sodna praksa).

39 V tem smislu se dejstva, ki so pomembna za postopek v glavni stvari, razlikujejo od dejstev v drugih vodilnih zadevah, v katerih se je obravnavala razlaga člena 1(2) Direktive 93/13. Glej na primer sodbo z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180), z dne 10. septembra 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189), in z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703).

40 Sodba z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb AG (C-92/11, EU:C:2013:180, točka 28).

41 Glej zlasti točki 21 in 23 sodbe z dne 29. oktobra 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731). „Zaradi upoštevanja te sodne prakse in zlasti po razglasitvi sodbe z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), je zakon 1/2013 spremenil zlasti člene zakona o civilnih postopkih, ki se nanašajo na postopek izvršbe na stvareh, ki so predmet hipoteke. Tako v postopkih, začelih po uveljavitvi zakona št. 1/2013, ugovor dolžnika, ki temelji na nepoštenosti pogodbenega pogoja in je vložen v rednem desetdnevnem roku, štetem od dneva vročitve odločbe, s katero je izvršba dovoljena, odslej omogoča prekinitev postopka izvršbe na podlagi hipoteke do odločitve o ugovoru. Ugotoviti je treba, ali – in če je treba, v kolikšnem obsegu – Direktiva 93/13, kot se razlaga v sodni praksi Sodišča, ki se je razvila zlasti od sodbe Aziz dalje, nasprotuje mehanizmu prehodnega roka, ki ga je izbral španski zakonodajalec in sprejel z zakonom 1/2013.“ Glej tudi, na primer, sodbo z dne 17. julija 2014, Sánchez Morcillo in Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099); z dne 21. januarja 2015, Unicaja Banco in Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, EU:C:2015:21), in z dne 26. januarja 2017, C-421/14 (Banco Primus, EU:C:2017:60).

63. Ker zakona DH1 in DH3 vplivata na vsebino pogodbenih pogojev (kot na primer, katera stranka mora nositi valutno tveganje), v nasprotju s sankcijami in postopkovnimi pravili, ki jih je treba uporabiti glede na sodbo Sodišča v zadevi Kásler, je glede na dejstva v postopku v glavni stvari tak vsebinski dejavnik tako tesno povezan z zahtevo, da sta zakona DH1 in DH3 v skladu z členom 6 in 7 Direktive 93/13,⁴² in tudi z načeloma enakovrednosti in učinkovitosti, da ga ni mogoče ločiti od nje. Poleg tega bi bil zaradi razlage člena 1(2) Direktive 93/13, v skladu s katero zakonodaja, kot sta zakona DH1 in DH3, spada k izjemi, določeni s to določbo, zakonodajni odgovor države članice na odločitev Sodišča, da nacionalna zakonodaja ali praksa ni združljiva z Direktivo 93/13, izvzet iz sodnega nadzora.

64. Zaradi take razlage člen 1(2) Direktive 93/13 ne bi bil več v skladu z zahtevo, da je treba v okviru politike Unije zagotoviti visoko raven varstva potrošnikov v skladu s členom 38 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki je vsaj vodilo za razlago člena 1(2) Direktive 93/13.⁴³ Prav tako bi prišlo do trenja s pravico do učinkovitega pravnega sredstva iz člena 47 Listine,⁴⁴ ki posameznikom daje pravice, na katere se lahko sklicujejo pred sodišči držav članic, tudi v okviru sporov med zasebnimi subjekti.⁴⁵

65. Nazadnje, dobesedni pomen člena 1(2) Direktive 93/13 ni v veliko pomoč pri določanju njegovega pomena, namen člena 1(2), kakor izhaja iz uvodnih izjav, pa ne ponuja nobene jasne usmeritve v zvezi s tem, ali se uporablja za pogodbeni pogoje, določene z zakonom *po* sklenitvi zadevne pogodbe, *in* za to, da se zakonodaja države članice uskladi z Direktivo 93/13. Vendar nastanek določbe kaže na to, da je bila oblikovana za zagotovitev, da države članice lahko ohranijo ali uvedejo pravila, ki presegajo varstvene določbe direktive,⁴⁶ ne pa da jih zmanjšajo, generalna pravobranilka pa je pripomnila, da naj bi izjema iz člena 1(2) „veljala za takšne standardizirane pogodbe, katerih vsebino je nacionalni zakonodajalec *že* uredil z nacionalnimi zakoni ali drugimi predpisi, pri tem pa je *že* v samem predpisu uravnoteženo pretehtal upravičene interese vseh pogodbenih strank“.⁴⁷

66. To je tudi v skladu s splošnim pravilom, da je treba nepoštenost ugotavljati na datum sklenitve pogodbe,⁴⁸ in podpiram ugotovitev, da se „pogodbeno ravnoesje po sklenitvi pogodbe [ne sme] zamaj[ati] s posegom državnega organa“,⁴⁹ razen če bo zaradi tega posega zakonodaja države članice v skladu z Direktivo 93/13, ali pa spada v okvir največjega varstva potrošnikov, določenega s členom 8 Direktive 93/13.⁵⁰

67. Zato predlagam, da se na drugo vprašanje odgovori tako, da v okoliščinah v postopku v glavni stvari pogoj, ki je postal del pogodbe na podlagi zakona in v skladu s katerim valutno tveganje še vedno nosi potrošnik z učinkom *ex tunc*, ne „temelji na obveznih zakonih ali predpisih“ v smislu člena 1(2) Direktive 93/13.

42 Glej nedavno sodbo z dne 26. januarja 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, točke od 71 do 74 in navedena sodna praksa).

43 Generalni pravobranilec N. Wahl v svojih sklepnih predlogih v zadevi Pohotovost (C-470/12, EU:C:2013:844, točka 66) zagovarja mnenje, da je člen 38 Listine načelo v skladu s členom 52(5) Listine, in ne pravica.

44 Glej sodbo z dne 10. septembra 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, točka 47 in navedena sodna praksa), v kateri je Sodišče odločilo, da „zahtevi“, določeni s členoma 38 in 47 Listine, „veljata za izvajanje Direktive 93/13“.

45 Sodba z dne 17. aprila 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, točke od 70 do 82). Sodišče je v točki 82 navedlo, da „je nacionalno sodišče, ki odloča v sporu med posameznikoma, dolžno, če veljavnega nacionalnega prava ne more razlagati v skladu“ z zadevno direktivo iz navedenega primera, „v okviru svojih pristojnosti zagotoviti sodno varstvo, ki za pravne subjekte izhaja iz členov 21 in 47 Listine, ter zagotoviti polni učinek teh členov, tako da po potrebi ne uporabi nobene nasprotujoče nacionalne določbe“.

46 Glej sklepe predloge generalne pravobranilke V. Trstenjak v zadevi RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2012:566, točka 42), ki se nanaša na poseg Ekonomsko-socialnega odbora v zakonodajni proces.

47 Prav tam (točka 47) (moj poudarek). Generalna pravobranilka se sklicuje na prvi dokument za razpravo Evropske Komisije z dne 14. februarja 1984, COM(1984) 55 final.

48 Glej na primer sodbo z dne 21. januarja 2015, Unicaja Banco in Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, EU:C:2015:21, točka 37).

49 Sklepni predlogi generalnega pravobranilca N. Wahla v zadevi Kásler (C-26/13, EU:C:2014:85, točka 105).

50 Glej opombo 30 zgoraj.

C. Odgovor na tretje vprašanje

68. Nacionalno predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem sprašuje, ali ima potrošnik na podlagi člena 4(2) Direktive 93/13 in njegove zahteve, da so pogodbeni določila v „jasnem, razumljivem jeziku“, pravico do podrobnih informacij v zvezi s tveganjem, ki jih ob sklenitvi pogodbe finančna institucija pozna oziroma so ji dostopne in ki se nanašajo na valutno tveganje, oziroma ali je zahteva izpolnjena s pogodbenimi določili, ki so bila potrošniku sporočena in so opisana zgoraj v točki 18.⁵¹ Tožeči stranki v zvezi s tem opozarjata na makroekonomske informacije, s katerimi naj bi razpolagali toženi stranki, in na njuno obveznost razložiti njihov vpliv na mehanizme menjalnih tečajev.

69. Glede na pisno stališče toženih strank so bila merila za določitev, ali so pogodbeni določila v zvezi s tem, kdo nosi valutno tveganje, jasna in razumljiva, že opredeljena v odločbi Kúria št. 2/2014,⁵² ki je za nacionalno predložitveno sodišče zavezujoča.

70. Nacionalno predložitveno sodišče mora odločiti, ali so posamezna določila jasna in razumljiva v smislu člena 4(2) Direktive 93/13.⁵³ To sodišče mora poleg sodbe Sodišča v zadevi Kásler in upoštevnih sodb Kúria upoštevati merila za določitev, ali je pogodbeno določilo jasno in razumljivo, kakor izhajajo iz ustaljene sodne prakse Sodišča in kakor so v celoti opredeljena v sodbi z dne 20. septembra 2017, Andriuc, točke od 43 do 50.⁵⁴

71. Kakor je bilo odločeno v zadevi Andriuc, mora nacionalno sodišče „preveriti, ali je prodajalec ali ponudnik zadevnim potrošnikom posredoval vse upoštevne informacije, ki morajo tem omogočati oceno ekonomskih vplivov [upoštevnega] pogoja [...] na njihove finančne obveznosti“,⁵⁵ vključno s tem, kako bi na obroke za odplačilo posojila vplivala zelo velika depreciacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, v kateri ima posojilodajalec stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer.⁵⁶ Prodajalec ali ponudnik mora navesti mogoče spremembe menjalnih tečajev in tveganja v zvezi s sklenitvijo posojila,⁵⁷ skupaj s konkretnim delovanjem mehanizma, v katerega spada zadevni pogoj, ter povezavo med tem mehanizmom in drugimi pogodbenimi pogoji.⁵⁸

72. Tožeči stranki v svojem pisnem stališču še trdita, da zakona DH1 in DH3 nista v skladu z načeloma učinkovitosti in enakovrednosti ter členom 6 Direktive 93/13, saj je zakonodajalec naložil valutno tveganje potrošnikom, ne da bi upošteval zahtevo po jasnosti in preglednosti. Zaradi celovitosti naj pripomnim, da gradivo iz spisa ni zadostno, da bi bilo mogoče sprejeti odločitev v zvezi s tem vidikom tožbe tožečih strank, in sicer bodisi v okviru načela preglednosti bodisi kako drugače.

51 Ustaljena sodna praksa Sodišča je, da se pogoji iz člena 4(2) Direktive 93/13 oceni svoje nepoštenosti izognejo le, če pristojno nacionalno sodišče po posamičnem preizkusu vsakega meni, da so sestavljeni v „jasnem, razumljivem jeziku“ v skladu z navedeno določbo. Glej sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 43 in navedena sodna praksa).

52 Opomba 5 zgoraj.

53 Sklep z dne 22. februarja 2018, ERSTE Bank Hungary (C-126/17, neobjavljen, EU:C:2018:107, točka 27), v katerem je navedena sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 22).

54 Sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703). Vodilne sodbe o preglednosti, ki so bile izdane pred sodbo v zadevi Andriuc, zajemajo sodbe z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180); z dne 30. aprila 2014, Kásler (C-26/13, EU:C:2014:282); z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127); z dne 23. aprila 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262), in z dne 9. julija 2015, Bucura (C-348/14, EU:C:2015:447). Po sodbi v zadevi Andriuc glej predvsem sklep z dne 22. februarja 2018, ERSTE Bank Hungary (C-126/17, neobjavljen, EU:C:2018:107).

55 Sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 50).

56 Prav tam (točka 49). Sodišče se sklicuje na Priporočilo Evropskega odbora za sistemska tveganja z dne 21. septembra 2011 (UL 2011, C 342, str. 1).

57 Prav tam (točka 50).

58 Prav tam (točka 45).

73. Zato mora nacionalno predložitveno sodišče v okviru tretjega vprašanja, ob upoštevanju vseh okoliščin pogodbe in sodne prakse Sodišča, ugotoviti, ali mora posojilodajalec na podlagi člena 4(2) Direktive 93/13 in njegove zahteve, da so pogodbena določila v „jasnem, razumljivem jeziku“, potrošniku posredovati pomembne finančne informacije, ki jih ima na voljo ob sklenitvi pogodbe, vključno z upoštevni makroekonomskimi informacijami, ter pojasniti njihove učinke na mehanizme menjalnih tečajev.

D. Odgovor na četrto vprašanje

74. Kakor je bilo pojasnjeno zgoraj v točkah od 41 do 44, je treba četrto vprašanje razumeti tako, da se z njim sprašuje, kako zakonodaja, ki je bila sprejeta več let po sklenitvi pogodbe (dogodek, ki po mnenju nacionalnega predložitvenega sodišča z vidika potrošnika ni bil predvidljiv), vpliva na obveznosti zagotavljanja preglednosti, ki jih imata toženi stranki, s sklicevanjem na člen 4(2) Direktive 93/13.

75. V skladu s členom 3(3) Direktive 93/13 priloga vsebuje okvirni seznam pogojev, ki lahko štejejo za nepošteno. Točka 1(i) se nanaša na določila, ki nepreklicno zavez[ujejo] potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe, vendar v predložitveni odločbi ni nikjer pojasnjeno, zakaj je ta del priloge pomembnejši od drugih, čeprav je Sodišče razlagalo točko 1(j) in (l) ter točko 2(b) in (d) priloge z vidika preglednosti.⁵⁹

76. Zato predlagam, da se na četrto vprašanje odgovori, da če se z naknadnim zakonodajnim posegom države članice ni odpravila nepoštenost v zvezi z jasnostjo in preglednostjo pogojev v skladu z Direktivo 93/13, je treba to, ali so ti pogoji v skladu s to obveznostjo, ugotavljati od datuma sklenitve pogodbe.

E. Odgovor na peto vprašanje

77. Peto vprašanje se nanaša na pooblastilo sodišč države članice, da po uradni dolžnosti preučijo vse pogoje zadevne pogodbe z vidika nepoštenosti.

78. Ta obveznost očitno izhaja iz ustaljene sodne prakse Sodišča. Vendar naj poudarim, da morajo sodišča države članice po uradni dolžnosti preučiti vse pogodbene pogoje z vidika nepoštenosti na podlagi Direktive 93/13 le takrat, kadar imajo na voljo vso pomembno pravno dokumentacijo ter dokumentacijo o dejanskem stanju.⁶⁰ Na to obveznost lahko poleg vpliva zadeva, ki je že pravnomočna.⁶¹

79. Na peto vprašanje je torej treba odgovoriti, da mora nacionalno sodišče po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe Direktive 93/13, in s tem izravnati neenakost med potrošnikom in posojilodajalcem, in to takoj, ko ima vse za to potrebne pravne in dejanske elemente.

⁵⁹ Sodba z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točka 74).

⁶⁰ Glej na primer sodbi z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točki 46 in 47 ter navedena sodna praksa), in z dne 30. maja 2013, Joros (C-397/11, EU:C:2013:340).

⁶¹ Glej na primer nedavno sodbo z dne 18. februarja 2016, Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98). Sodišče v točki 48 ugotavlja, da je procesna avtonomija države članice v zvezi s pravnomočnostjo podvržena načeloma enakovrednosti in učinkovitosti.

V. Predlog

80. Zato predlagam, da se na vprašanja za predhodno odločanje, ki jih je predložilo Fővárosi Ítéltábla (pritožbeno sodišče v Budimpešti), odgovori tako:

1. Pogodbeni pogoji, ki je bil določen s posegom zakonodajalca in v skladu s katerim valutno tveganje nosi potrošnik z učinkom *ex tunc*, ni mogoče šteti za „posamično dogovorjen“ pogodbeni pogoji v smislu člena 3(1) Direktive 93/13.
2. V okoliščinah v postopku v glavni stvari pogoji, ki je postal del pogodbe na podlagi zakona in v skladu s katerim valutno tveganje še vedno nosi potrošnik z učinkom *ex tunc*, ne „temelji na obveznih zakonih ali predpisih“ v smislu člena 1(2) Direktive 93/13.
3. Nacionalno predložitveno sodišče mora ob upoštevanju vseh okoliščin pogodbe ter sodne prakse Sodišča odločiti, ali mora posojilodajalec na podlagi člena 4(2) Direktive 93/13 in njegove zahteve, da so pogodbena določila v „jasnem, razumljivem jeziku“, potrošniku posredovati pomembne finančne informacije, ki jih ima na voljo ob sklenitvi pogodbe, vključno z upoštevniimi makroekonomskimi informacijami, ter pojasniti njihove učinke na mehanizme menjalnih tečajev.
4. Če se z naknadnim zakonodajnim posegom države članice ni odpravila nepoštenost v zvezi z jasnostjo in preglednostjo pogojev, kot je določena z Direktivo 93/13, je treba to, ali so ti pogoji v skladu s to obveznostjo, ugotavljati od datuma sklenitve pogodbe.
5. Nacionalno sodišče mora po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe Direktive 93/13, in s tem izravnati neenakost med potrošnikom in posojilodajalcem, in to takoj, ko ima vse za to potrebne pravne in dejanske elemente.